

Thorkild Kjærgaard: *Konjunkturer og afgifter. C.D. Reventlows betænkning om hoveriet af 11. februar 1788.* (Landbohistorisk Selskab, 1980). 287 s., ill.

C.D. Reventlows hoveribetænkning med bilag, som faktisk har ligget trykklar siden sin tilblivelse i 1788, er et interessant og meget givende landbohistorisk aktstykke. I den foreliggende udgave udgør betænkningen m.v. dog kun en mindre del. Hovedparten optager en stor og stofmættet indledning og et uhyre omfattende noteapparat, som i sig selv er lidt i retning af et landbohistorisk leksikon med klare og præcise redegørelser for begreber og synspunkter og mange originale bemærkninger og pointer.

Udgiveren hører til den yngre generation af landbohistorikere, men har allerede markeret sig stærkt, særlig med den inciterende afhandling »Gårdmandslinien i dansk historieskrivning« (Fortid og Nutid 1979), hvor den danske gårdmandsstands dominerende indflydelse på økonomi, politik og historieforskning og historieskrivning analyseres. Han har evnen og i høj grad også viljen til at se tingene fra andre synspunkter og i nye sammenhænge. Hans billede af 1700årenes bonde (gårdmand) er meget anderledes end det, der sædvanemæssigt er tegnet af den tids hovbonde, »intet tyder på, at gårdmandsbruget som helhed stagnerede endsige gik tilbage i de sidste tiår før landboreformerne – tværtimod«, hedder det. Bønderne fik lige så vel som godsejerne fordele af de stærkt stigende konjunkturer, og nok steg hoveriet kraftigt, men ikke i samme takt som gårdenes afkastning forøgedes. »Konjunkturerne, ikke reformerne, bragte gårdmanden frem i forreste række. Taberne var bybefolkningen og de hastigt voksende tyende- og

husmandsgrupper, der skulle købe landbrugets stadigt dyrere produkter« (s. 38).

Bogen skal markere Landbohistorisk Selskabs 25-års jubilæum, som ganske vist kunne fejres allerede i 1977. I 80'erne bliver der jo adskillige landbohistoriske jubilæer at fejre. Den her foreliggende bog varsler klart om grøde og nybrud i den kommende landbohistoriske forskning.

Paul G. Ørberg

Otto Mørholm (red.): *Den kongelige Mønt- og Medallesamling 1781-1981.* (Nationalmuseet, 1981). 217 s. kr. 98,50. – Kirsten Bendixen: *Et Myntcabinet til Nytte og Ære.* (Nationalmuseet, 1980). 32 s., kr. 20,00.

Hvis man skulle give den kortest mulige omtale af de to bøger, ville den omtrent lyde således, at de beskriver de kampe og genvordigheder, samlingen har måttet gennemgå. De fortjener dog en bredere kommentar. Møntsamlingen blev oprettet som en selvstændig institution ved en kabinetsordre af 16. dec. 1780, og det er bestemmelserne i dette og det følgende år, der har givet anledning til jubilæet, men dens historie går længere tilbage, da allerede Frederik 3. samlede på mønter og medaljer, der blev anbragt på Kunstkammeret. Samlingen var fra begyndelsen et fyrsteligt liebhaveri; medaljerne skulle forevige kongernes sejre og gode gerninger, og den afgørende vending sker, da de ændres til at være et materiale for forskningen. Det skete allerede i det 18. århundrede, og oprettelsen af en selvstændig institution i 1781 kan for så vidt betragtes som et bevis på, at man forstod, hvor store muligheder samlingen rummede, og de to århundreder siden dengang har vir-

keliggjort alle forhåbninger, man nærede.

Kirsten Bendixens lille bog kaldes et katalog over jubilæumsudstillingen, men er i virkeligheden en populær redegørelse for samlingen og dens daglige arbejde, mens den anden med sine aktstykker og enkeltskildringer giver et mere grundigt indblik i deres historie og virksomhed. Samlingen har sejlet mellem Scylla og Charybdis. Kun ved store gaver er det lykkedes at skaffe den nødvendige forøgelse og efterhånden udfylde manglerne, og udefra forsøgte man at tilintetgøre dens selvstændighed, så indholdet blev fordelt i de andre afdelinger af Nationalmuseet, planer der røbede en fuldstændig uvidenhed om numismatik. Sidst er tanken taget op af Erik Kjersgaard, som Otto Mørkholm har måttet imødegå i en artikel i Weekendavisen 20. febr. 1981. De to jubilæumsskrifter kan derfor også betragtes som en apologi, der burde have været unødvendig. Samlingen har været en planteskole for historien, og her kan kun erindres om, at Kr. Erslev begyndte sin videnskabelige løbebane som numismatiker, og som centrum for et af historiens vigtigste fag er Den kongelige Mønt- og Medaillesamling uundværlig.

Fra dette triste indslag om samlingens kampe er det en glæde at vende sig til et afsnit med Georg Galsters erindringer, hvori han med lune fortæller om sine minder om sit arbejde med mønterne, og bøgernes smukke billedomslag kan forhåbentlig lokke andre end møntsamlere til at aflægge samlingen et besøg.

Helge Søgaard

Vigand Dann Rasmussen: *Nørrejske jernbanebyer*. Udgivet af projekt Stationsbyen under Statens hum. Forskningsråd. (Universitetsforlaget i Århus, 1981). 144 s., ill., 62,85 kr.

Som bekendt er der iværksat et spændende projekt under det humanistiske forskningsråd, hvis formål er at belyse stationsbyens historie 1840-1940. Den første publikation herom var en seminarrapport, der trak linjerne for de kommende års arbejde op (Stationsbyen, 1980, 150 s.) og nu foreligger publikation nr. 2 i form af et let bearbejdet speciale fra 1975 med titlen *Nørrejske jernbanebyer*. Allerede med denne titel anslås en væsentlig problemstilling: hvad skal barnet hedde? Forfatteren foretrækker »jernbaneby« fremfor »stationsby«, og det er i visse henseender en forbedring, men stadig et uklart begreb der i hvert fald ikke siger noget om de rurale bebyggelses funktion og f.eks. ikke skiller dem fra tidligere købstæder med jernbane.

Bogen indledes med et kort afsnit om jernbanebyer i andre lande, og herefter følger det ene af bogens hovedafsnit om placeringen af jernbanelinjer og ekspeditionssteder. Det andet hovedafsnit omhandler befolkningsudvikling i de nørrejske landsogne og befolkningstal i de bymæssige bebyggelser før 1901. Det er forfatteren, der i overskrifter skelner mellem »udvikling« og »tal« uden at det helt præcist markerer en forskel i de to afsnit. Endelig sluttes der af med en skitse af erhvervsudviklingen i tre vestjyske sogne.